



Sygn. akt I CSK 601/09

WYROK
W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 22 lipca 2010 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Tadeusz Wiśniewski (przewodniczący)

SSN Irena Gromska-Szuster

SSN Krzysztof Strzelczyk (sprawozdawca)

w sprawie ze skargi G. P. i M. A. o wznowienie postępowania w sprawie z powództwa G. P. i M. A.

przeciwko Przedsiębiorstwu „K.(...)” Spółce z o.o. w S.

o zapłatę, zakończonego prawomocnym wyrokiem Sądu Apelacyjnego z dnia 12 września 2007 r., sygn. akt I ACa (...),

po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Cywilnej w dniu 22 lipca 2010 r.,

skargi kasacyjnej skarżących od wyroku Sądu Apelacyjnego z dnia 9 kwietnia 2009 r., sygn. akt I ACa (...),

uchyla zaskarżony wyrok i przekazuje sprawę do ponownego rozpoznania Sądowi Apelacyjnemu, pozostawiając temu Sądowi rozstrzygnięcie o kosztach postępowania kasacyjnego.

Uzasadnienie

Powodowie G. P. i M. A., prowadzący działalność gospodarczą pod nazwą Hurtownia Materiałów Budowlanych M.(...) spółka cywilna, wnieśli skargę o wznowienie postępowania w sprawie I ACa (...), zakończonej wyrokiem z dnia 12 września 2007 r., którym Sąd Apelacyjny oddalił w całości apelację powodów wniesioną od wyroku Sądu Okręgowego, uwzględniającego tylko częściowo ich powództwo, a mianowicie do kwoty 43.400,95 oraz z apelacji pozwanego Przedsiębiorstwa „K.(...)” spółki z ograniczoną odpowiedzialnością z siedzibą w S. zmienił zaskarżony wyrok w części uwzględniającej powództwo przez jego oddalenie. W uzasadnieniu swego rozstrzygnięcia, które odnosiło się do rozliczeń pomiędzy stronami w oparciu o faktury wystawione przez powodów, Sąd Apelacyjny wskazał, że dokumenty te nie mogły stanowić wystarczającej podstawy uwzględnienia powództwa, zwłaszcza wobec kwestionowania przez pozwanych zasadności obciążeń, jak i rzeczywistego zakresu kosztów poniesionych przez powodów. W skardze o wznowienie postępowania powodowie powołali się na nowe okoliczności faktyczne, których nie znali i wskazali dowody, że po zakończeniu postępowania sądowego, w wyniku kontroli przeprowadzonych przez pracownika Urzędu Skarbowego stwierdzono, że faktury, na których powodowie opierali swe żądania, zostały przez pozwaną spółkę zaksięgowane i wliczone, jako koszty prowadzonej działalności. W ocenie powodów, takie stanowisko pozwanego należy traktować jako uznanie długu.

Postanowieniem z dnia 9 września 2008 r. Sąd Apelacyjny odrzucił skargę G. P. i M. A. o wznowienie postępowania. W uzasadnieniu postanowienia wyjaśnił, że skarga powodów nie została oparta na ustawowej podstawie wznowienia. Przedstawione przez skarżących – wcześniej powodów – dowody uzyskane w wyniku kontroli skarbowej przeprowadzonej w dniach 14 i 18 marca 2008 r., wskazujące na zaliczenie przez stronę pozwaną oznaczonych faktur do dokumentów wykazujących koszty prowadzenia działalności gospodarczej oraz rozliczenie podatku VAT, nie świadczyły o uznaniu długu przez stronę pozwaną. Przedstawione przez skarżących dokumenty dowodziły jedynie naruszenia przez stronę pozwaną prawa podatkowego: zaniżenia wysokości danin należnych Skarbowi Państwa. Wyniki kontroli skarbowej nie dostarczyły więc dowodów w rozumieniu art. 403 § 2 k.p.c. W rezultacie skarga nie opierała się na ustawowych przesłankach wznowienia i podlegała odrzuceniu (art. 410 § 1 k.p.c.).

W zażaleniu skarżący kwestionując odrzucenie skargi w szczególności podnieśli, że nie można tego samego zdarzenia oceniać całkowicie odmiennie w zależności od tego, czy jest ono rozpatrywane w płaszczyźnie prawa podatkowego, czy też prawa cywilnego, jak również, iż wykryte dzięki kontroli skarbowej dokumenty powinny być ocenione w kontekście materiału dowodowego zgromadzonego w toku prawomocnie zakończonego postępowania.

Postanowieniem z dnia 5 lutego 2009 r. Sąd Najwyższy uchylił zaskarżone postanowienie, pozostawiając Sądowi Apelacyjnemu rozstrzygnięcie o kosztach postępowania zażaleniowego. Sąd Najwyższy wskazał, że zgodnie z utrwalonym orzecznictwem, samo sformułowanie podstawy wznowienia w sposób odpowiadający przepisom art. 401-404 k.p.c. nie oznacza oparcia skargi na ustawowej podstawie wznowienia, jeżeli z jej uzasadnienia wynika, że przytoczona podstawa nie występuje (por. postanowienia Sądu Najwyższego: z dnia 28 października 1999 r., II UKN 174/99, OSNP 2001, nr 4, poz. 123, z dnia 15 czerwca 2005 r., IV CZ 50/05, niepubl., z dnia 15 września 2005 r., II CZ 78/05, niepubl., z dnia 18 maja 2006 r., IV CZ 36/06, niepubl.). Należy jednak zaznaczyć, że odrzucenie skargi dlatego, że już z samego jej uzasadnienia wynika, iż przytoczona podstawa wznowienia nie występuje, jest możliwe jedynie wtedy, gdy nie zachodzą żadne w tym względzie wątpliwości (art. 410 § 2 k.p.c.). Brak przytoczonej podstawy wznowienia w świetle skargi można by przyjąć w związku z wykrytymi w wyniku kontroli skarbowej dowodami - mającymi, zdaniem skarżących, wskazywać na to, że wystawione przez nich w maju 2006 r. faktury strona pozwana od razu uznała przy rozliczeniu podatku - gdyby dowody te mogły według skargi stanowić jedynie wyraz tzw. uznania właściwego lub uznania niewłaściwego.

Termin „uznanie” może mieć w zakresie szeroko rozumianego prawa cywilnego, poza uznaniem właściwym powodującym przerwanie biegu terminu przedawnienia (art. 123 pkt 2 k.p.c.), jeszcze inne znaczenie. Terminu tego używa się również na oznaczenie dokumentu potwierdzającego w określonych celach dług osoby wystawiającej dokument. W świetle treści skargi nie można wykluczyć przypisywania powoływanym w niej dokumentom nazwy uznania w tym właśnie, ostatnio wskazanym sensie, a tak one rozumiane, mogą wespół z pozostałym materiałem dowodowym - na równi na przykład z zeznaniami świadków lub wszelkimi innymi dowodami co do spełnienia świadczenia - stanowić podstawę ustaleń co do przesłanek warunkujących istnienie dochodzonego roszczenia o zapłatę. Z tego względu, zdaniem Sądu Najwyższego, nie było w sprawie podstaw do zastosowania art. 410 § 1 k.p.c.

Sąd Apelacyjny postanowieniem z dnia 9 kwietnia 2009 r. oddalił skargę powodów o wznowienie postępowania. Według tego Sądu, wykrycie nowych okoliczności faktycznych w rozumieniu art. 403 § 2 k.p.c. należy rozumieć jedynie w ten sposób, iż strona nie miała żadnej możliwości uzyskania wiedzy na ten temat, a dopiero po zakończeniu postępowania mogła dowiedzieć się o jego istnieniu. Nie może być jednak skutkiem opieszałości lub zaniedbań strony w poszukiwaniu środków dowodowych na poparcie stanowiska w procesie w sytuacji, gdy była obiektywna możliwość powołania się na fakty oraz wskazania na nie środków dowodowych. Zdaniem Sądu, na nowe okoliczności oraz dowody powołują się powodowie, do których należała inicjatywa procesowa i którzy mieli czas na przygotowanie, również dowodowo, dochodzonego roszczenia. W ocenie Sądu Apelacyjnego, okoliczności faktyczne w postaci zaksięgowania przez pozwanego faktur, jako kosztów prowadzonej działalności, z których wywodzą skargę powodowie, z powołaniem na dowód w postaci protokołu kontroli i faktur z naniesioną przez pozwanego adnotacją, nie stanowią nowej okoliczności faktycznej w rozumieniu powołanego art. 403 § 2 k.p.c. albowiem skoro powodowie twierdzili, że złożyli faktury u pozwanego i że zostały przez niego przyjęte, to nie było żadnych przeszkód dla zgłoszenia wniosku dowodowego zmierzającego do zobowiązania pozwanego do złożenia odpisów tych faktur z naniesionymi adnotacjami księgowymi.

Sąd Apelacyjny stwierdzając ostatecznie, że nie dostrzegł podstawy do wznowienia postępowania oddalił skargę na podstawie art. 412 § 2 k.p.c.

Powód wniósł skargę kasacyjną od wyroku Sądu Apelacyjnego. Zarzucił w niej naruszenie następujących przepisów postępowania: art. 403 § 2 k.p.c., przez błędną wykładnię polegającą na przyjęciu, iż powołana w nim podstawa restytucyjna wymaga zaistnienia „nowych okoliczności”, nie zaś ich ujawnienia oraz art. 412 § 2 k.p.c., przez niewłaściwe zastosowanie i uznanie, że przesłanki odrzucenia skargi mogą stanowić podstawę jej oddalenia. Według skarżącego, w ramach podstawy kasacji wymienionej w art. 398³ § 1 pkt 1 k.p.c., doszło również do naruszenia art. 20 ustawy z dnia 29 września 1994 r. o rachunkowości (tekst jedn.: Dz. U. z 2009 r., Nr 152, poz. 1223 ze zm.; wymienianej dalej jako ustawa o rachunkowości) przez nieuwzględnienie tego przepisu przy ocenie charakteru i skutków dokonania zaksięgowania faktury VAT jako uznania zasadności oraz wysokości wierzytelności przysługującej powodowi.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Słusznie zarzuca się w skardze kasacyjnej oddalenie skargi o wznowienie postępowania na tej podstawie, że przytoczone przez skarżącego okoliczności nie odpowiadają ustawowej podstawie wznowienia.

Jak wielokrotnie wskazywał Sąd Najwyższy, jeżeli z uzasadnienia skargi wynika, że okoliczności w niej wskazane nie wyczerpują ustawowej przesłanki wznowienia postępowania, to podnoszona w żądaniu podstawa prawna żądania nie zachodzi. W takim przypadku skarga nie jest oparta na ustawowej podstawie wznowienia i podlega odrzuceniu, stosownie do art. 410 § 1 k.p.c. (zob. m.in. postanowienia Sądu Najwyższego z dnia 28 października 1999 r., II UKN 174/99, OSNP 2001, nr 4, poz. 133; z dnia 7 lipca 2005 r., IV CO 6/05, Biul. SN 2005, nr 9; z dnia 21 września 2007 r. V CZ 88/07 nie publ.; z dnia 26 września 2007 r. IV CZ 48/07, nie publ.; z dnia 9 października 2009 r., II CZ 51/09, nie publ.; z dnia 26 listopada 2009 r., III CZ 52/09, niepubl.).

Nie należy utożsamiać badania wymogów skargi, a w ramach tego, oparcia skargi na ustawowej podstawie, z rozpoznaniem sprawy na nowo w granicach, jakie zakreśla podstawa wznowienia (art. 412 k.p.c.), po dokonaniu którego sąd może wydać wyrok oddalający skargę, jeżeli powołana podstawa nie zachodzi. Ten drugi etap postępowania dotyczy merytorycznego rozpoznania sprawy po pozytywnym wyniku badania, czy skarga jest oparta na ustawowej podstawie wznowienia i wymaga przeprowadzenia rozprawy. Stwierdzenie, że nie zachodzi podstawa do wznowienia nie jest tożsame z uznaniem, że skarga nie opiera się na wymienionej w tym przepisie podstawie wznowienia. W pierwszej z tych sytuacji konsekwencją jest oddalenie skargi po przeprowadzeniu rozprawy, zaś w drugiej – odrzucenie skargi, co może nastąpić na posiedzeniu niejawnym. Oddalenie, a nie odrzucenie skargi, nieopartej na ustawowej podstawie stawia w niekorzystnej sytuacji skarżącego, chociażby z tej przyczyny, że nie jest dopuszczalne dalsze wznowienie postępowania zakończonych prawomocnym, merytorycznym orzeczeniem wydanym na skutek skargi o wznowienie. Jak wskazał Sąd Najwyższy w postanowieniu z dnia 29 czerwca 2006 r. (IV CZ 51/06, nie publ.), zawarty w art. 416 k.p.c. zakaz ponownego wnoszenia skargi o wznowienie nie stosuje się, jeżeli poprzednia skarga uległa odrzuceniu.

Podstawą wznowienia z art. 403 § 2 k.p.c., na którą powołuje się skarżący, mogą być tylko okoliczności w poprzednim postępowaniu w ogóle nie ujawnione i wówczas nieujawnialne. W orzecznictwie Sądu Najwyższego przyjmuje się, że określona w powołanym przepisie podstawa skargi o wznowienie postępowania nie zachodzi, jeżeli w poprzednim postępowaniu istniała obiektywna możliwość powołania się na

okoliczności faktyczne lub środki dowodowe, a zaniechanie strony w tym przedmiocie było następstwem jej opieszałości, zaniedbań, zapomnienia czy błędnej oceny potrzeby powołania (zob. m.in. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 15 maja 1968 r., I CO 1/68, OSNCP 1969, Nr 2, poz. 36; z dnia 10 lutego 1999 r., II CKN 807/9836; z dnia 17 stycznia 2001 r., IV CKN 1515/00, niepubl.; z dnia 12 lutego 2004 r., V CZ 158/03, nie publ.; z dnia 4 marca 2005 r., III CZ 134/04, niepubl.). Nie stanowi też nowego dowodu w rozumieniu art. 403 § 2 k.p.c. tego rodzaju dowód, z którego strona mogła skorzystać przy dołożeniu należytej staranności (postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 19 lutego 2009 r., II CZ 16/09, niepubl.).

W związku z tym trudno zarzucić stronie powodowej, iż miała możliwość i powinna była powołać dowody na okoliczność zaksięgowania faktur, kiedy zachowanie to, pozostające w ewidentnej sprzeczności ze stanowiskiem pozwanej zaprzeczającej istnienie zobowiązania, stanowiłoby naruszenie przepisów regulujących obowiązki podatkowe przedsiębiorców.

Jak wskazał Sąd Najwyższy w uzasadnieniu wydanego w sprawie postanowienia z dnia 5 lutego 2009 r., nie można wykluczyć przypisania tym dokumentom, cech potwierdzenia istnienia długu przez osobę wystawiającą dokument. Również Sąd Apelacyjny, na marginesie zasadniczych rozważań, podkreślił, że zachowanie będące przejawem akceptacji długu może stanowić jeden ze środków dowodowych na okoliczność zasadności dochodzonego roszczenia w toku postępowania rozpoznawczego. Dlatego nie mogło dojść do zarzuconego w skardze kasacyjnej naruszenia art. 20 ustawy o rachunkowości.

Z tych względów Sąd Najwyższy na podstawie art. 398¹⁵ § 1 k.p.c. uchylił zaskarżony wyrok i przekazał sprawę do ponownego rozpoznania Sądowi Apelacyjnemu.